

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Περὶ τῆς Ἐμεργείας.

Ἡ ἰμέργεια περιλαμβάνει ἐν ἑαυτῇ τὴν διῶαμιν, ὅπῃ ἔχει ἢ ψυχὴν νὰ ἐμεργῆ, καὶ μέσα εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς καὶ ἔξω.

Ὅτι εἰς τὴν αἰδέησιν ἢ ψυχὴν εἶναι περισσότερον πάχιστα, ὡσαύτως δρῶσα, μετὰ τὸ νὰ μὴ ἔχη ἄλλω δραστηριότητα, ὡσαύτως ἐκείνῃ τῇ νὰ καταλαμβάνῃ τὰ αἰδέηματα τῆς, χωρὶς ὅμως νὰ ἠμπορῇ νὰ δώσῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς, ἢ νὰ ἀφῆρῃ κανεὶν αἰδέημα· ὅτι εἰς τὴν σκέψιν εἶναι δρῶσα· ὅτι εἰς τὴν μνήμην εἶναι πότε δρῶσα, καὶ πότε πάχιστα· ὅτι εἰς τὴν θέλησιν εἶναι δρῶσα πάντοτε, ὁπόταν ἀφ' ἑαυτῆς τῆς προσδιορίζεται εἰς κανεὶν πράγμα, ὡσαύτως ὅλων τῶν ἐρρέθη ἀρκετὰ εἰς τὴν Λογικὴν (Μέρ. Α'. Τμήμ. Α'. Κεφ. Β'. Ἄρθρ. Β'), καὶ ἀπεδείχθη πληρέστερα ἐδῶ εἰς τὰ προηγούμενα Κεφάλαια.

Ἡ ἰμέργεια ὅμως τῆς ψυχῆς ἐκτείνεται καὶ ἔξω ἀπὸ λόγου τῆς, τὰ ἔστιν εἰς τὸ σῶμα, ἐπειδὴ προξενεῖ εἰς αὐτὸ ἁφύρως κινήσεις.

Δὲν κρέμονται ὅμως ἀπὸ αὐτῆς ὅλαι αἱ σωματικαὶ κινήσεις, μάλιστα αἱ ζωτικαὶ κινήσεις αἱ περισσότεραι προέρχονται ἀπὸ τὸν ἴδιον μηχανισμόν τῆς σώματος, χωρὶς τὴν συνδρομὴν τῆς ψυχῆς.

Κατὰ τὰς ἀδελφότητες τῆς περιφήμης ἄλλο τὸ πρῶτον πράγμα, ὅπῃ εἰς εἷνα ὄν (αὐτὸν) γόνιμον ἀρχίζει νὰ κινῆται, εἶναι εἷνα σημεῖον τῆς κρόκας, τὸ ὁποῖον αὐτὸς ὀνομάζει σημεῖον σκιρτήσῃ, καὶ τὸ ὁποῖον ἔπειτα ἀνάπτυστόμῃον καὶ ἀυξάνωντας, δέσκειται ὅτι εἶναι ἢ καρδία τῆς νεοτῆς. Ἀπὸ τῆς ἔχει ἀρχὴν ἢ ζωὴν, καὶ ἢ ἀνάπτυξιν τῆς σπέρματος· ἀπὸ αὐτὸ ἢ κινήσεις τῆς χυμῶν, ὅπῃ χρησιμὸν εἰς ἀνά-

πτυ-

112 Τμήμ. Β'. Δυνάμεις τῆς Ψυχῆς.

πτυξιν (ξεδίπλωσιν), καὶ ἔοφλῶ τῶν μερῶν, ἕως νὰ μορφοθῆ ἔντελῶς τὸ πελάκι, καὶ νὰ τζακίση τὴν φυλακίω τε, καὶ νὰ εὐγῆ εἰς τὸ φῶς.

Τὸ αὐτὸ χεδὸν μὲ πολὺν λόγον δοξάζουσιν οἱ Φυσιολόγοι νὰ συμβαίη καὶ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶ ἀνδρωπίνων ἐμβρύων.

Εὐθύς ὅπῃ γρηθῶν, ἀρχίζει εἰς αὐτὰ μία νέα κίνησις, καὶ εἶναι ἐκείνη τῆς ἀναπνοῆς, ἡ ὁποία ἀνοίγει εἰς τὸ αἷμα εἷνα νέον δρόμον (I).

Αὐ-

(I) Διὰ νὰ δώσω μίαν ἰδέαν τῆτι, δεῦν θέλει εἶναι ἀκαίρον νὰ σημειώσω ἐδῶ συντόμως τὴν διαφορὰν, ὅπῃ εἶναι ἀνάμεσα εἰς τὰς ζωτικὰς κινήσεις, ὅπῃ εἶναι εἰς τὸ ἐμβρυον ἐν ὅσῳ εἶναι μέσα εἰς τὴν μήτραν τῆς μητρὸς, καὶ εἰς ἐκείνας, ὅπῃ ἀρχίζου εἰς αὐτὸ μετὰ τὴν γένεσίν τε.

Τὸ ἐμβρυον εἰς τὴν μήτραν ὄν, δέχεται τὴν ἔοφλῶν ἄπὸ τὸν λεγόμενον πλακῆντα, ὁ ὁποῖος εἶναι εἷνα σῶμα σαρκῶδες (κρεατῶδες) προσκολλημένον εἰς τὰ εἶνον τεχνία τῆς μήτρας, καὶ πηγάζει αὐξανῶντας κατὰ λόγον τῆς αὐξήσεως τῆ ἰδίας ἐμβρύου. Τὴν δέχεται δὲ ἄπὸ αὐτὸν διὰ μέσῃ τῆς ὀμφαλικῆς χορδῆς, ἡ ὁποία διαγαίνει ἄπὸ τὸν πλακῆντα, καὶ ἐμβαίνει εἰς τὸν ὀμφαλὸν τῶ ἐμβρύου, ἄπὸ τὸ ὁποῖον καὶ ὀνομάθη ὀμφαλική, καὶ σύγκεται ἄπὸ δύο ἀρτηρίας, καὶ μίαν φλέβα.

Ἡ φλέβα ἀκολουθεῖ ἕως τὸ ἥπαρ, εἶτα ἐμβαίνει εἰς τὴν πυλωρὸν φλέβα (vena porta), εἶτα ὀξυκελευθεῖ τὸν δρόμον τῆς διὰ μέσῃ εἷνος μικρῆ σωλιῶς, ὅστις λέγεται σωλιῶ φλεβῶδης, ὁ ὁποῖος ἐμβαίνει μέσα εἰς τὴν κοίλιον φλέβα τὴν ἀνίσσαν. Τὸ αἷμα, ὅπῃ διὰ μέσῃ τῆς ὀμφαλικῆς φλεβῶς, καὶ τῆς φλεβῶδης σωλιῶς ἐμβαίνει εἰς τὴν κοίλιον φλέβα, χυνεται εἰς τὸ δεξιὸν ὠτίον τῆς καρδίας, ἄπὸ τὸ ὁποῖον, ἀφ' ἧς ἐκτείνεται ἡ καρδία, τὸ ὁποῖον λέγεται δεξιὴ καρδία, μέρος πίπτει εἰς τὸ δεξιὸν γαστρίδιον τῆς, καὶ μέρος διὰ μέσῃ εἷνος κελώματος (τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται κοίλωμα ὠσειδῆς, ἢ κοίλωμα βοταλικὸν ἄπὸ τὸν Λέοντα Βοσάλιον, ὁ ὁποῖος πρῶτος περιέγραψεν εἰς τὰ 1562 τὴν ἡρῆσιν τε), ἀπερνᾷ εἰς τὸ ἀριστερὸν ὠτίον καὶ γαστρίδιον τῆς καρδίας.

Ὅπότεν ἡ καρδία μαζώνεται, τὸ ὁποῖον λέγεται συστολή καρδίας, τὸ αἷμα ὅπῃ ἦτον εἰς τὸ ἀριστερὸν γαστρίδιον διώχεται εἰς τὴν μεγάλην ἀρτηρίαν, ἣτις λέγεται καὶ Ἀορτή, ἡ ὁποία ἀ-

Αὐταὶ αἰ κινήσεις ἢ ἡ σκωλικώδης, ἢ περισαλτι-
κὴ κίνησις τῆς ἐντοδίων, αἰ ἐκκρίσεις τῆς χυμῶν, ἢ
ἄλλαι κινήσεις παρόμοιαι, ἄπο τὰς ὁποίας κρέματα
ἢ ζωὴ, συμβαίνεν εἰς ἡμᾶς χωρὶς τῆς συνδρομῆς
τῆς ψυχῆς. Χωρὶς αὐτῶν τῆς συνδρομῆς ἀκολουθεῖν
ἀκόμι καὶ ἐκείναι αἰ κινήσεις, ἄπο τὰς ὁποίας κρέ-
μανται τὰ αἰδήματα. Ὅθεν αὐταὶ αἰ κινήσεις ὀνο-
μάζονται ἀναγκαῖαι, ἢ ἀκέραιαι, ἢ φυσικαὶ, ἢ μη-
χανικαί.

Κινήσεις ἐλδύθεραι καὶ θεληματικαὶ εἰς ἐναντίας
λέγον-

Φ' εἰς χιρτὴν εἰς δύο κλάδους, εἷα αἰόντα, καὶ ἄλλον κατιόντα, τὸ
δαμοιράζει εἰς ὅλον τὸ σῶμα καὶ ἐκεῖνο ὅπερ ἦτον εἰς τὸ δεξιὸν
γαστήριον, ὠθεῖται εἰς τῆς πνευμονικῆς ἀρτηρίας, εἵτα μὲν ἡμ-
περώντας νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν δρόμον τε εἰς τὰ πνευμόνια, ἐπειδὴ
εἶναι συμπεπισημύα, μετὰ τὸ νὰ μὲν ἀναπνεύῃ ἀκόμι τὸ ἔμβρυον,
πίπτει μέσα εἰς τῆς κατιῶσαν Ἀορτῆν δὲ μέσα εἰς σωλιῶς,
ὁ ὁποῖος εἶναι δεδημιουργημένος ἄπο τῆς φύσιν ὅτι τῆτο δι' αὐτῆν
τῆς χεῖρα, ἢ ὀνομάζεται σωλιῶ ἀρτηριώδης.

Εἰς κάθε τέλος εἰς κλαδίσκος ἀρτηριώδης εἶναι εἷας κλαδί-
σκος φλεβώδης, ὁ ὁποῖος λαμβάνωντας τὸ αἷμα ἄπο τὰς ἀρτη-
ρίας, τὸ μεταφέρει εἰς τῆς κοίλῃ φλέβα, εἰς τῆς ὁποίαν συμ-
γόμενον μετὰ ἐκεῖνο, ὅπερ ἔρχεται ἀπὸ τῆς ὀμφαλικῆς φλέβας,
ἐμβαίνει πάλιν εἰς τῆς καρδίαν, δὲ νὰ ἀρχίσῃ αὖτις τῆς πε-
είοδόν τε.

Εἷνα μέρος ὅμως τῆς ἀρτηριώδης αἵματος πηγαίνει δὲ τῆς δύο
ὀμφαλικῶν ἀρτηριῶν εἰς τὸν πλακῆντα, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἀπερνᾷ
εἰς τῆς ὀμφαλικῆς φλέβας, ἢ ἀπ' ἐκεῖ εἰς τῆς κοίλῃ, ἢ πάλιν
εἰς τῆς καρδίαν.

Μετὰ τῆτον τὸν τρόπον εἶναι μία κυκλοφορεῖα ἀδράκοπος τῆς αἵμα-
τος ἀπὸ τὸν πλακῆντα εἰς τῆς καρδίαν τῆς ἔμβρυος, καὶ ἀπ' αὐτῆν
εἰς τὸν πλακῆντα.

Ὅπότεν τὸ ἔμβρυον εὐγῆ ἀπὸ τῆς μήτρας εἰς τὸ φῶς, φέρει
μαζί τε ὅμῃ μετὰ τὰς δύο μεμβράνας, εἰς τὰς ὁποίας εἶναι τυλιγ-
μένον, ἢ τὸν πλακῆντα καὶ τῆς ὀμφαλικῆς χορδῆς, τῆς ὁποίας
τῆς κόπτην ἢ τῆς δέναν, καὶ ἔτις ἡ ἀρτηριώδης κυκλοφορεῖα ἀπὸ
τῆς καρδίαν εἰς τὸν πλακῆντα, παύει μετὰ τῆς ὀλοῦτεν.

Τότε ὅμως ἀνοίγει μία ἄλλη κυκλοφορεῖα. Ὁ αἶρας ἐρεθίζων

λέγονται ἐκεῖνα, ὅπῃ κρέμονται ὑπὸ τῆς ὑπόφασιν τῆς ἰδίας ψυχῆς· καθὼς ἐπὶ τὴν ὑπόφασιν νὰ κινήσῃ εἴη χεῖρ, εἴη βραχίονα, ἢ εἴη ποδάρι.

Ὅθεν ἐδῶ πρέπει νὰ γνηθῆ φυσικὰ ἢ περὶ ἐργεῖα τῶ εἰδέναι, μὲ ποῖον τρόπον φθαίνει ἢ ψυχὴ νὰ προσκινήσῃ εἰς τὸ σῶμα αὐτὰς τὰς κινήσεις; Ὅμως καθὼς εἶναι ἀγνωστον μὲ ποῖον τρόπον αἱ σωματικαὶ προσβολαὶ ἐνεργῶν ἐπάνω εἰς τὴν ψυχὴν, καὶ προσκινήσῃν εἰς αὐτὴν τὰ αἰσθήματα, ἔτις εἶναι ἀγνωστον καὶ μὲ ποῖον τρόπον ἢ ψυχὴ ἐνεργεῖ εἰς τὸ σῶμα, καὶ προσκινήσῃ εἰς αὐτὸ τὰς κινήσεις.

Ἄλ-

τας τὰς μεμβράνας, ὅπῃ ἐνδιῶν τὰ μέσα τῆς μυκτῆρων, αἱ ὁποῖαι εἶναι αἰσθητικώταται, εἰς αὐτὴν τῆς προσβολῆς, μὲ τὸ νὰ εἶναι ἢ ἀρώγη, κάμνει εἰς αὐτὰς σχεδὸν ἐκεῖνο τὸ ἀποτέλεσμα, ὅπῃ εἰς ἡμᾶς κάμνει αἱ κνιστικαὶ κόνεις, ὅπῃ ἐκκαλῶν τὸν πταρτισμόν. Τὴν τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι μία σφοδρὰ σιωλικὴ ὄλων τῆς μύων, ὅπῃ χησιμῶν εἰς πλατυσμόν τῆς σῆθης, σιωξοφθιμῶν μὲ μίαν εἰσπνοὴν τῆς ἀέρος, ὁ ὁποῖος δεισκωντας ἀνοικτὸν τὸν δρόμον, ἐμβαίνει εἰς τὴν φαχίαν, δεῖ νὰ ἀνοίξῃ ταῖς φυσκαλίδες τῆς πνόμενων, ἔως ὅπῃ καταβαίνωντας εἰς τὸ σῆθος καὶ συσελλόμενα πάλιν τὰ πνόμενα νὰ ὠθιῶν ἔξω ὑπὸ αὐτὰ.

Καὶ ἔτις ἀρχίζει ἢ κίνησις τῆς εἰσπνοῆς καὶ ἐκπνοῆς. Τότε τὸ αἷμα, ὅπῃ εἰς τὴν σιωλικὴν τῆς καρδίας ὠθεῖται ὑπὸ τὸ δεξιὸν γασεῖδιον εἰς τὴν πνόμενικὴν ἀρτηρίαν, δεισκωντας δι' αὐτῆς τὸν δρόμον ἀνοικτὸν, δεσκαδεάζεται εἰς τὰ πνόμενα, ἐνθα ροφόμενον ὑπὸ τῆς κλαδίσκος τῆς πνόμενικῶν φλεβῶν, φέρεται ἀπὸ αὐτῆς εἰς τὸ ἀεισερὸν γασεῖδιον τῆς καρδίας, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ὠθεῖται εἰς τὴν ἀορτικὴν ἀρτηρίαν, καὶ δεσκαδεάζεται εἰς ὅλον τὸ σῶμα, φέρεται πάλιν δεῖ τῆς φλεβῶν εἰς τὸ δεξιὸν γασεῖδιον, καὶ ἀπεριῶν πάλιν εἰς τὴν πνόμενικὴν ἀρτηρίαν, καὶ ἔτις ἀκολουθεῖ τὴν κυκλοφορεῖαν τῆς.

Τὸ ὠθεῖν κοίλωμα μὲν ὄντας τότε ἀναγκαῖον, δεῖ νὰ δεσπεράσῃ δι' αὐτῆς τὸ αἷμα ἀπὸ τὸ δεξιὸν γασεῖδιον εἰς τὸ ἀεισερὸν, κλείει. Παρεμοίως κλείει καὶ ὁ ἀρτηριώδης σιωλικὸν, μὲν ὄντας πλέον χεῖρα νὰ χυθῆ δεῖ μέστω τὸ αἷμα εἰς τὴν καρτικὴν ἀορτικὴν κλείει καὶ ὁ φλεβώδης σιωλικὸν, ὁ ὁποῖος δεῖν δέχεται πλέον αἷμα ἀπὸ τὴν ὀμφαλικὴν φλέβα.

Ἄλλο δὲν ἰξόρομη παρὰ ὅτι αἱ σωματικαὶ κινήσεις γίνονται διὰ μέσθ τῶ μῦων, οἱ ὁποῖοι εἶναι διὰφορα δεματάκια ἰνῶν σαρκωδῶν παρὰ κλήλων ἀλλήλαις, καὶ συσφορμῶν διὰ αἰμοφόρα ἀγγεῖα μενεῦρα· ἢ δὲ ὑπόσασίς τις εἶναι κελλώδης.

Εἰς κάθε μῦ, καθὼς ἐσημειώθη εἰς τῷ Λογικῷ (Μέρ. Α'. Τμήμ. Α'. Κεφ. Β'. Ἀρθρ. Β.), διὰσέλλεται τὸ μέσον, ὅπῃ ὀνομάζεται κοιλία τῶ μῦος, καὶ τὰ δύο ἄκρα, τὰ ὁποῖα λέγονται κοινῶς τένοντες, καὶ ἰδιαίτερον τὸ εἶνα κεφαλή, καὶ τὸ ἄλλο ἔρα.

Ἡ κεφαλή τῶ μῦος εἶναι προσκολλημένη εἰς τὸ μέρος τῶ σώματος, ὅπῃ μῦει ἀκίνητον, καὶ ἡ ἔρα εἰς τὸ μέρος, ὅπῃ κινεῖται εἰς τὸ ὄγκωμα, καὶ εἰς τῷ συσολῷ τῶ ἰδίῃ μῦος.

Κάθε μῦς ἔχει καὶ τὸ ἐναντίον τε, ἢ καθὼς λέγουσιν οἱ Ἀνατόμοι, τὸν ἀνταγωνιστῆ, ὁ ὁποῖος ἐνεργεῖ ἐξ ἐναντίας, ὡσεὶ ἐκεῖνος ὅπῃ χησιμῶει εἰς τὸ νὰ ἀνεβάξῃ τὸν βραχίονα, ἔχει ἀνταγωνιστῆ ἐκεῖνον, ὅπῃ χησιμῶει εἰς τὸ νὰ τὸν κατεβάξῃ· τὸ ὁποῖον γίνεται μετέτοιον νόμον, ὅπῃ ὅποταν ὁ εἶνας ὄγκεται καὶ συσέλλεται, ὁ ἄλλος ἐκτείνεται καὶ πλατυύεται.

Πόθεν παρόέρχεται τῷ ὄγκωμα, καὶ ἡ συσολῆ τῶ μῦων, ἐσάθη μέγαλον ζήτημα ἀνάμεσα εἰς τῶς Φυσιολόγους. Ὅμως μὲ τὸν περίφημον Ἄλλερ, ὅλοι σχεδὸν συμφωνοῦν, ὅτι τῷ κρέματα διὰ τὸν φυσικὸν ἐρεθισμόν τῶ μῦδος ἰνός, ἢ ὁποῖα, καθὼς βεβαιώνεται διὰ πολλὰς πείρας, ἔχει ἰδίον τῷ, ὅπῃ καθὼς ἐρεθισθῆ, συσέλλεται ἀφ' ἑαυτῆς. Ἐνας τέτοιος ἐρεθισμός, ἐνόμισεν ὁ ἴδιος Ἄλλερ μετὰ τῶς περισσότερας νεωτέρης Ἀνατόμης καὶ Φυσιολόγους, ὅτι εἰς τῶς μῦας ἐκεῖνης μάλιστα, ὅπῃ εἶναι διαρρηκτοὶ διὰ τῶς ἐκαστίας κινήσεις, παρόέρχεται διὰ τὰ ζωτικὰ πνέματα, τὰ ὁποῖα σέλλονται ἐκεῖ διὰ τὴν ψυχλὴ εἰς περισσότεραν ποσότητα διὰ μέσθ τῶ νύρων· εἰς τὸ ὁποῖον τῷ ἐπισηρίζονται ἐπάνω εἰς τῷ πείραν, ὅπῃ,

116 Τμήμ. Β'. Δυνάμεις τῆς Ψυχῆς.

ὅπῃ, ἀφ' ἧς δεθῆ ἢ συσθλιβῆ τὸ νεῦρον, ὅπῃ ἐμβάινει εἰς εἷνα μῦν, πάυει εἰς αὐτὸν τὸν μῦν κἀθεκίνησις, καὶ καθὼς λυθῆ τὸ νεῦρον, ἐπιστρέφει ἢ κίνησις· καὶ μάλιστα καθὼς κεντηθῆ μόνον τὸ νεῦρον, μ' ὅλον ὅπῃ καθ' ἑαυτὸ δυνῆ εἶναι ἀερέθισον, ὅ ἔστι δυνῆ ἔχει τὴν δυνάμιν τῆ νὰ συσέλλεται, ποροξενεῖ μ' ὅλον τῆτο τὴν συσολῶ εἰς τὸν μῦν.

Εἰς ἐρεθισμὸν τῶ μῦων, ὅπῃ εἶναι διωρισμῶι δὲ τὰς ζωτικὰς κινήσεις, ὁ Βαρὼν Ἀλξερ φρονεῖ, ὅτι φθαίνε αἱ φυσικαὶ αἰτίαι, αἱ ὅποια πάντοτε ὑφίστανται, ἐν ὅσῳ ὑφίσταται ἡ ζωὴ, καθὼς ὁ ἐρεθισμὸς τῆ αἵματος δὲ τὰς συσολὰς τῆς καρδίας, ἢ ἐρέθισις τῶ τροφίμων ὑλῶν δὲ τὴν ψευσαλτικῶν κινήσιν τῶ ἐντέρων, ἢ ἐρέθισις τῆ ἀέρος δὲ τὴν συσολῶ τῶ σπυτικῶν μῦων· ἀγκαλὰ εἰς τῆτα ἔχων χῶραν καὶ αἱ ἐκείσιναι κινήσεις, μὲ τὸ νὰ εἶναι εἰς τὸ θέλημά μας νὰ ἀναπνέωμεν ὅταν θέλωμε συχνότερα, ἢ ἀργότερα.

Εἰς τὰς ἐθελοσίεσ ὅμως κινήσεις, καὶ ἀφ' ἧς ὑποτεθῆ ἢ ὑπαρξίς τῶ ζωτικῶν πνεύμάτων, μῦει ἀκόμι ζήτημα, μὲ ποῖον τρόπον ἢ ψυχὴ ποροξενεῖ εἰς αὐτὰ τὴν κινήσιν, δὲ νὰ θέξεν εἰς τὰς μῦας· καὶ μάλιστα πῶς τὴν ποροξενεῖ, δὲ νὰ διεγείρην τὴν κινήσιν εἰς τὰς ἴνας τῆ ἐγκεφάλου, ὅποταν αὐτὴ νοῆ, δὲ νὰ συσοιχῆ εἰς κἀθε ιδέα, ὅπῃ αὐτὴ ἀνακαλεῖ ἢ λατρεῖ, καθὼς εἶπαμεν (Τμήμ. Β'. Κεφ. Γ'. Ἀρθρ. Α'), ἢ ἀνάλογος κινήσις εἰς τὰς ἴνας τῆ ἐγκεφάλου.

Τὰ ὅπῃα ζητήματα θέλουν εἶναι βέβαια ἀδύνατα, ἐν ὅσῳ δυνῆ ἀνακαλυφθῆ μὲ ποῖον τρόπον μία ἀπλῆ ἐσία ἢμπορεῖ νὰ ἐνεργῆ ἐπάνω εἰς μίαν σῶθετον, καὶ ἐναλλάξ· ἀνακάλυψις, εἰς τὴν ὅποιαν δυσκόλως πορέπει νὰ ἐλπίσωμεν, ὅτι θέλει φθάσει ὁ βραχύτατος ἀνθρώπινος νῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ γ'.

Περὶ τῶν Ἐνεργειῶν, ὅτι κρέμαται ἀπὸ τὰς προηγουμένης Δυνάμεις, ἐ μάλιστα περὶ Ἐξέως, ἐ Ὁρμῆς.

Τίνι τρόπον ἄπο τῶν ἐν μέρει σκέψιν τῆς ψυχῆς ἐπάνω εἰς ἑαυτῶν, γινᾶται εἰς αὐτῶν ἢ συνειδήσεις τῶν ἰδίων τῆς ἀλλοιώσεων καὶ ἐνεργειῶν, τῆς ἰδίας τῆς ὑπάρξεως, τῆς ἰδίας τῆς ταυτότητος, ἢ προσωπόπιτος, ἃ καὶ εἶπῶ ἐτῆ. καὶ ἄπο τῶν ἐν γῆν σκέψιν, τὰ τ' ἐστὶν ἄπο τῶν προσήλωσιν καὶ γινῶν μεταβίβασιν τῆς προσοχῆς ἄπο εἴνα πρᾶγμα εἰς ἄλλο γινᾶται 1) ἢ σύγκρισις, καὶ ἄπο αὐτῶν ἢ ἁκρίσις, ἢ γινῶσις, ἢ κείσις, καὶ ἢ ἁγνοια. 2) ἢ ἀφαίρεσις, καὶ ἀπ' αὐτῆν ἢ καθολικῶσις, ἢ συνῆσις, καὶ ἀνάλυσις τῶν ἰδεῶν, ἐρρέθη ἀρκετὰ εἰς τὴν Λογικῶν (Μέρ. Α'. Τμήμ. Α'. Κεφ. Γ'. Ἀρθρ. Α'. καὶ ἐξῆς).

Εἶπαμεν ἐκεῖ ἀρκετὰ καὶ ποία μετοχῶν ἔχον εἰς αὐτὰς τὰς ἐνεργείας καὶ αἱ ἄλλαι δυνάμεις τῆς ψυχῆς, καὶ ὅτι ἐκάστης τῶν ἐνεργειῶν ἀμιλήσαμεν εἰς ἁφορα μέρη τόσα, ὅτι δὲν ἦτον χεῖρα πλέον καὶ προσέσωμεν ἐνταῦθα τίποτε.

Δὲν θέλει εἶναι μ' ὄλον τῆτο ἀνωφελές καὶ γῆν καὶ ἐδῶ μία μικρὰ ἐπιθεωρία ἐπάνω εἰς τῶν κείσιν, καὶ τῶν ἁγνοια, τῶν ὁποῖαν τὴν παρεξέταμεν εἰς τῶν Λογικῶν, καὶ θέλει χησιμῶσει εἰς τὸ καὶ ἀνακαλύψῃ πλέον βαθυτέρα τῶν φύσιντες.

Εἶπαμεν (ἐκεῖ) ὅτι ἢ κείσις συνίσταται εἰς ἐκείνῳ τῶν ἐνεργειῶν, καθ' ὅτι ἢ ψυχὴ καταφάσκει, ἢ ἀποφάσκει καθ' ἑαυτῶν, ὅτι δύο ἰδέαι συμφωνῶν ἢ μία μὲν τῶν ἄλλῳ. Λοιπὸν σημειοτέον ὅτι αὐτὴ ἢ συμφωνία ταῖς ὁμοιωτέρας φοραῖς δὲν δέξεται, ὅτι ἐν τῇ ὁμοιωτέρας τὴν μίαν ἰδέαν εἰς τῶν ἄλλῳ.

λῶ. Ὅποτεν ἐγὼ καταφάσκω ὅτι ἡ χιών εἶναι λῶ-
κὴ, δὲν λέγω ἄλλο, πῶδ' ὅτι ἡ ἰδέα τῆ λῶκῆ ζώ-
ματος περιέχεται εἰς τὴν ἰδέαν τῆς χιόιος· ὅποτεν
καταφάσκω ὅτι ὁ κύων εἶναι ζῶον, δὲν λέγω ἄλλο,
πῶδ' ὅτι εἰς τὴν σῶφτερον ἰδέαν τῆ κυῶς περιέ-
χονται πρὸς ταῖς ἄλλαις, καὶ αἱ ἰδέαι τῆ ἰδιοτήτων
ἐκείνων, ὅπῃ εἶναι κοινὰ εἰς ὅλα τὰ ζῶα, καὶ ὅτι δὲ
τῆτο ὁ κύων περιλαμβάνεται εἰς τὸ γένος τῆ ζῶων.

Ὅποτεν ἕξ αἰτίας τῆς ἀποσάσεως δὲν ἠμπορεῖ
να γνωριθῆ ἀμέσως, ἀν μίᾳ ἰδέᾳ περιλαμβάνεται
εἰς τὴν ἄλλω, τότε ἐξετάζεται, ἀν περιέχεται εἰς
καμμίαν τῆ πλησιεσέρων κλάσεων, αἱ ὅποιαι εἶναι
γνωσὸν ὅτι περιέχονται εἰς τὴν ἄλλω· ὡσε μὴ
βλέπωντας ἀμέσως, ἀν ὁ ἀὴρ περιέχεται εἰς τὴν
κλάσιν τῆ σωμάτων, πῶδ' αἰθρῶ, ἀν αὐτὸς περιλαμ-
βάεται εἰς τὴν κλάσιν τῆ σερῶν, ἢ τῆ βαρέων,
τὰ ὅποια ἰξόρω ἤδη ὅτι περιλαμβάνονται εἰς τὴν
κλάσιν τῆ σωμάτων, καὶ ἐπειδὴ βλέπομεν πραγματι-
κῶς, ὅτι ὁ ἀὴρ περιέχεται καὶ εἰς τὴν μίαν καὶ εἰς
τὴν ἄλλω κλάσιν, συμπεραίνομεν, ὅτι περιλαμβά-
νεται καὶ εἰς τὴν κλάσιν τῆ σωμάτων.

Τέτοια εἶναι ἡ ὁδὸς τῆ ἀφανοήματος, τὴν ὅποιαν
δι αὐτὸ εἶπας Φιλόσοφος νεώτερος (Μηχανικὴ ἠθικὴ
Βιβλ. Γ'. Κεφ. 3. Ἀρθρ. 2.) τὴν πῶδ' αἰσθάνει μη-
χανικῶς μετὰ τὴν εἰκόνα τῆων πυξίδων, τῆ ὁποίων ἡ
μία Α (ἀὴρ) ἐμπεριέχεται εἰς μίαν δευτέραν Β
(σερῶ), ἡ ὅποια ἐμπεριέχεται εἰς μίαν τρίτην Γ
(σῶμα), καὶ ἀπὸ τῆτο συνάγει ὅτι τὸ Α, ἐπειδὴ
ἐμπεριέχεται εἰς τὸ Β, ἐμπεριέχεται ἐπομῶς καὶ
εἰς τὸ Γ.

Κυρίως ὅμως ὁμιλῶντας, τὸ αἴτιον, δὲ τὸ ὅποιον
συνάγεται, ὅτι ὁ ἀὴρ εἶναι σῶμα δὲν εἶναι, δὲ τί
ἡ ἰδέα τῆ ἀέρος περιέχεται εἰς τὴν ἰδέαν τῆς σερῶ-
τητος, καὶ αὐτὴ εἰς τὴν ἰδέαν τῆ σῶματος, ἀλλὰ τῆ-
φαντίον, ἐπειδὴ εἰς τὴν σῶφτερον ἰδέαν τῆ ἀέρος φαί-
νεται, ὅτι πρέπει να περιλαμβάνεται καὶ ἡ ἰδέα τῆς
σερῶ-

σερεότητος, καὶ αὐτὴ εἶναι ἀχώριστος ὑπὸ τῆς ἰδέας τῆς σώματος. Ὅμως μὲ ὁποιονδήποτε τρόπον προβαίνει, τὸ συναγόμενον εἶναι πάντοτε τὸ ἴδιον, καὶ δι' αὐτὸ ἀρκετὰ εἶναι τὰ εἰρημύα.

Ἐνα ἄλλο πρᾶγμα, ὡς τῆ ὁποίᾳ ἀκόμι δὲν ὠμιλήσαμεν, καὶ ὡς τῆ ὁποίᾳ ἴσως εἶναι ἀναγκαῖον νὰ λαμβάνωμεν ἐδῶ ὀλίγον πλατύτερα, εἶναι ὁ ἔσος, καθ' ὃν μεταμορφῶνται αἱ ἔξεις.

Κάθε σῶμα μεταμορφῶνται ἐκεῖνο, ὅπως γίνεται καὶ σκέψιν ὑπὸ ἐκεῖνο, ὅπως γίνεται καθ' ἕξιν. Ὅμως πόσον μεταμορφῶνται (θέλει ἐρωτήσῃ τινὰς) αὐτὰ αἱ ἔξεις; Ἡ ἰδία σκέψις (θέλω ἀποκριθῆ ἑγὼ) εἶναι ἡ πρώτη ἀρχὴ ὅλων τῶν ὄντων, ὅσα καὶ αὐτὴ εἶναι.

Ἐκεῖνος, ὅπως σιωπῶνται νὰ χοροῦν ἐπάνω εἰς τὸ χοῖνι, πρέπει νὰ μεταχειρισθῆ κατ' ἀρχὰς μεγαλωτάτῳ σκέψῳ, ὡς νὰ φυλάξῃ τῆ ἰσοσταθμίαν· μετ' αὐτὴ μακρὰν χρόνον ὅμως, σιωπῶνται τόσο εἰς ἐκεῖνα τὰ κινήματα, ὡς τῆ ὁποίων διατηρεῖται ἡ ἰσοσταθμία, ὡς τὸν βλέπομεν νὰ περιπατῆ καὶ νὰ χοροῦν ἐπάνω εἰς τὸ χοῖνι τόσο ἐλεύθερα, καθὼς οἱ ἄλλοι ἐπάνω εἰς τῆ ὀψιφάνειαν τῆς γῆς. Ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι ὅποτεν ἐμάθαμεν νὰ περιπατῶμεν ὀλιγωτέραν σκέψιν σοχάζεσθε νὰ ἐμεταχειρισθῆκαμεν κατ' ἀρχάς;

Φαίνεται νὰ διατηρήσωμεν μὲ πόσῳ σκεδῶ καὶ προσοχῶ τὰ βρέφη κινῶν ἀφ' ἑαυτῶν τὰ πρῶτά τῶν βήματα, μάλιστα ὅποτεν τὰ ἀκολούθησε κάμμίαν φορὰν νὰ πέσῃ. Καὶ τί θέλομεν εἰπῆ ὡς τὸ ἄβασμα; Πόσον κόπον δὲν μεταχειρίζονται τὰ παιδιά εἰς τὸ νὰ μάθῃν νὰ μετακινήσῃν πρῶτον καθε σοιχεῖον, ἔπειτα νὰ τὰ κινήσῃν εἰς συλλαβὰς, καὶ ὑπὸ τὴν σύνεσιν τῶν συλλαβῶν, νὰ ἀγαθῶν τὰς λέξεις; Καὶ ὅμως ποῖος εἶναι ἐκεῖνος ὅπως, ἀφ' ἧς μάθῃ νὰ διαβάσῃ ὀλίγον τὶ ἐλεύθερα, σοχάζεται πλέον ἐκεῖνῳ τῆ καὶ μέρος σκέψιν εἰς καθε σοιχεῖον, ἢ συλλαβῶν; Ἡ προσοχὴ ἔχει ἐπάνω εἰς αὐτὰ ὀψιφά-

δυν, καὶ καθ' ἕξιν, καὶ πολλαῖς φοραῖς προσπλωμένη εἰς τὴν εὐνοίαν τῆς λέξεων, μετὰ βίας σοχάζεται τὴν ὑλικωτέρας μορφῆς. Τὸ ἴδιον εἶναι καὶ δεῖ ἐκείνον, ὅπως μανθάνει νὰ κρῆν τὸ κύμβαλον, ἢ ἄλλα ὄργανα. Κατ' ἀρχὰς χρειάζεται σκέψιν μεγαλωτάτην μετὰ ταῦτα τὸ μάτι βλέπει εἰς τὰς φωνάς, καὶ τὸ χεῖρ εἰς τὰς χορδὰς καθ' ἕξιν, σχεδὸν χωρὶς κάμμίαν σκέψιν.

Ἀλλὰ πῶς ἀρά γε ἡ σκέψις προξενεῖ αὐτὰς τὰς ἕξεις; Εἴπαμεν ἤδη ἀνωτέρω (Τμήμ. Β'. Κεφ. Γ'. Ἀρθρ. Γ'. καὶ ἐξῆς) ὅτι αἱ ἰδέαι τῆς πραγμάτων, ὅπως ἐνεργεῖν ἐπαύωμας εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν, ὅπου μάλιστα ἔχον ἀναμεταξύ της κάμμίαν ἄλλω ἀναφορᾷ, συνδέονται ἀμοιβαίως εἰς τρόπον ὅπως ἡ ἐπαύωδος τῆς μιᾶς ἀνακαλεῖ φυσικὰ τὰς ἄλλας. Εἴπαμεν περὶ ἐπιπέτου ὅτι ἡ προσοχὴ ὅσον σφοδρότερα εἶναι, τόσον περὶ ἄλλοτερον ἐπιτείνει αὐτὸν τὸν ἀμοιβαῖον δεσμόν της, καὶ ὅτι ἡ συνεχὴς ἐπαύωδος τῆς αὐτῆς συνημμένων ἰδεῶν κάμνει ὅπως ἡ ἀμοιβαία διέγερσίς της νὰ γίνεται πάντοτε προχειρότερα.

Εἰς αὐτὰ πρέπει νὰ προδέσωμεν τώρα ὅτι αἰσῶς τοιαῦται ἰδέαι δίδον ἀφορμὴν εἰς τὴν ψυχὴν νὰ διεγείρη ὅπως κάποιος κινήσεις εἰς τὸ σῶμα, λοιπὸν καὶ ἡ διέγερσις τέτων τῆς κινήσεων συνδέεται μετὰ τὰς ἰδέας, εἰς τρόπον ὅπως μετὰ πολλὰς ἐργασίας ἐπαπειλημμένης, εἰς τὰς ὁποίας προηγείται κατ' ἀρχὰς ἡ σκέψις, ὁ ἀμοιβαῖος δεσμὸς μετὰ ταῦτα γίνεται τόσον σφικτὸς, καὶ εἰς δίκαιαν μιᾶς αὐτῆς τῆς ἰδεῶν, ἢ ἐπαύωδος τῆς ἄλλων καὶ τῆς συσσίχων κινήσεων, γίνεται τόσον εὐκόλος, ὅπως ὄχι μόνον δεῖ χρειάζεται σκέψιν, ἀλλὰ πολλακίς μάλιστα τὴν προλαμβάνει. Ἐκεῖνος ὅπως μανθάνει νὰ κρῆν τὸ κύμβαλον κατ' ἀρχὰς εἶναι βιάσαστος νὰ ἐρεῖδῃ τὰ μάτια εἰς κάθε φωνὴν, καὶ νὰ ἀραδίξῃ μετὰ τὸ μάτι καὶ μετὰ τὸ χεῖρ εἰς κάθε χορδῆν. Ἐν περὶ αἱ ἰδέαι τῆς φωνῶν καὶ τῆς χορδῶν συνδέονται πάντα πρὸς ἀλλήλας κατ' ἕλιγον

λίγον ὀλίγον τὸ χέρι μανθάνει νὰ δεισῆται τὰς χορ-
δὰς μοναχόν τε, χωρὶς νὰ ἔχη χεῖραν ἀπὸ τὰ μά-
τια. Μὲ τὴν μακρὰν χῆσιν αἱ ιδέαι τῆς φωνῶν καὶ
τῆς χορδῶν, καὶ τὸ τόπος, εἰς τὸν ὁποῖον δεισκέται
κάθε μία, καὶ τῆς ἀναγκαιῶν κινήματων τῆς χειρὸς
ἵνα νὰ τὰς δεισῆται, εὐνοῦνται τόσον, καὶ διεγείρονται
τόσον εὐκόλα, ὅπως μόλις τὸ μάτι βλέπει τὴν φω-
νὴν, καὶ τὸ χέρι ἔχει εὐθὺς εἰς τὴν ἀντιστοιχῆσαν
χορδῶν, χωρὶς πλέον νὰ προσμῆναι τὴν προσαγῆναι,
ἵνα νὰ εἰπῶ ἔτι, τῆς ψυχῆς.

Ἡ μηχανικὴ ἐξήγησις τῆς δυνάμεως ἡθελον εἶναι δύ-
σκολος, ἀνὰ ἡ ὑπαρξίς τῆς ζωτικῶν πνευμάτων ἦτον
βεβαία, καὶ ἀνὰ ἦτον γνῶσις ἡ κοινωνία τῆς σωλῶνα-
ρίων, εἰς τὰ ὁποῖα ὑποθέτεται ὅτι ἔχον αὐτὰ τὰ
πνεύματα τόσον εἰς τὰς ἴνας τῆς νόρων, ὅσον καὶ εἰς
ἐκείνας τὴν ἐγκεφάλου· ἐπειδὴ τότε ἡθελον φανῆ ὅτι
ὄντας ἀνοικταὶ αἱ κοινωνίαι μεταξὺ τῆς ἴνων τὴν ἐγκε-
φάλου, εἰς τὸν ὁποῖον εἶναι συνημῆται αἱ συυδεδε-
μῆται ιδέαι, καὶ τῆς ἴνων τῆς νόρων, ὅπως πρέπει νὰ
ἐξαπορθεῖν τὰ ζωτικὰ πνεύματα, ἵνα νὰ προσενη-
σῶν εἰς τὰς μῆτας τὰς ἀντιστοιχῆσας κινήσεις, μὲ τὴν
πολλὴν χῆσιν αὐτὰ τὰ ζωτικὰ πνεύματα ἠμπορεῖ-
σαν νὰ συνηθίσῶν τόσον, εἰς τὸ νὰ ἔχον αὐτὰς
τὰς ὁδούς, ὅπως ἡ κίνησις μιᾶς ἴνος τὴν ἐγκεφάλου, διε-
γείρωντας μίαν ιδέαν, ἠμπορεῖσῶν εὐθὺς νὰ προσδιο-
εῖσῶν τὰ πνεύματα νὰ ἔχον εἰς τὰς ἄλλας ἐπικοινων-
νῆσας ἴνας καὶ τὴν ἐγκεφάλου καὶ τῆς νόρων, ἵνα νὰ
διεγείρῶν καὶ τὰς συυδεδεμῆτας ιδέας, καὶ τὰς ἀναλόγους
κινήσεις τῆς. Ἐν ὅσῳ ὅμως καὶ ἡ ὑπαρξίς τῆς εἰρημέ-
ρων πνευμάτων, καὶ οἱ δρόμοι τῆς εἶναι ἀγνοῦσα, δυνά-
μημπορεῖν νὰ καταρῆσῶν μὲ βεβαιότητα τίποτε
ἄλλο τὸ τοιοῦτον μηχανισμόν.

Τὸ νὰ μὴν ἔσθασαν ὄραως μῆτε νὰ αἰσθῶνται τί-
νι ἔσθῶν ἡ σκέψις πᾶσαί τὰς ἔξεις, ἐσάθη αἰτία
ὅπως οἱ πρῶτοι τῆς παλαιῶν φιλοσόφων, καὶ με-
ρικοὶ ἀπὸ τῆς νεωτέρας, ἐνόμισαν ὅτι πολλαὶ ἀπὸ ἐ-
κει-

κείνας τὰς πράξεις, ὅπῃ οἱ ἄνθρωποι, καὶ τὰ ἄλλα ζῶα κάμνουν ἄπο ἕξιν, εἶναι ὑπηγορευόμεναι ἄπο τῆς ἰδίας Φύσιν, καὶ προέρχονται ἄπὸ μίαν ἄγνωστον ἐσωτερικῶς ἀρχῆν, τῆν ὁποίαν αὐτοὶ ὠνόμασαν ὀρμῆν.

Ὅτι ὁμως ἡ Φύσις καθ' ἑαυτῆν δὲν ὑπαγορεύει τίποτε εἰς τὰς ἀνθρώπους, καὶ ὅτι ὅλα ἐκεῖνα, ὅπῃ αὐτοὶ κάμνουν ὡς ὅτι τὸ πλεῖστον μὲ μεγαλωπιάτῳ ἐτοιμότητι, καὶ χερόν χωρὶς νὰ τὸ σοχάζονται, εἶναι ἀπλῆν ἄποτέλεσμα μιᾶς ἕξεως προσκτιθείσης διὰ μέσθ τῆς σκέψως, ἢμπορεῖ νὰ συναχθῆ καὶ νὰ κατανοηθῆ ἀρκετώτατα ἄπο εἴνα μόνον πρᾶγμα.

Ἄν εἶναι πρᾶγμα, ὅπῃ ἐνομίθη κοινότερον ὑπηγορευόμενον ἄπο τῆς ἰδίας φύσιν, εἶναι ἡ φροντὴς τῆς ἰδίας διατηρήσεως, καὶ ἡ ἀποφυγὴ τῆς κινδυνῶν ἐκείνων, ὅπῃ ἐπαπειλῆν ἀπ' ἀθείας τῆς ζωῆς. Αὐτὴ μάλιστα εἰς τὰ ζῶα ἐνομίθη ὡς εἴνα ἄποτέλεσμα τόσον ἴδιον τῆς ὀρμῆς, ὅπῃ ὁ Μετείας δὲν ἐδυσκολοῦθη νὰ διαβεβαιώσῃ, ὅτι ἀφ' ἕ βαλθῆν εἰς τὴν ἄκραν εἰς κρημνῆ εἴνα σκύλαξ (καταβάκι), καὶ εἴνα βρέφος, πρὸ τῆς νὰ λάβῃ κάμμίαν πείραν μήτε τὸ εἴνα μήτε τὸ ἄλλο, τὸ πρῶτον ἄπο ὀρμῆν τῆς φύσεως ἢ θελε κρατηθῆ ὀπίσω, καὶ τὸ δεύτερον μόνον ἢμπορεῖ νὰ πέσῃ· ἐπειδὴ ἡ Φύσις, τόσον ὀλιγωτέραν ὀρμῆν ἔδωκε, λέγει, εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὅσον ἐπιτηδειότερον τὸν ἔκαμε εἰς τὸ νὰ τελειοποιήσῃ ἀφ' ἑαυτῆς τὰς γνώσεις τας.

Δοιπὸν ὅτι τὸ σκυλάκι, πρὸ τῆς νὰ λάβῃ ἀκόμι κάμμίαν πείραν, πρέπει νὰ πέσῃ παρομοίως καθὼς καὶ τὸ βρέφος, ἢμπορῶ νὰ δώσω μίαν πληρεσάτῳ βεβαιότητα. Ἐγὼ μίαν φοράν ἔβαλα μὲ εἴνα τέτοιον σκοπὸν, ἐπάνω εἰς εἴνα σκαμνὶ εἴνα σκυλάκια εἴνα κατόπι τῆς ἄλλης, τὰ ὁποῖα εἶχον κληθῆ πρὸ ἡμερῶν. Συρόμενα αὐτὰ τὰ σκυλάκια ἐπάνω εἰς τὸ σκαμνὶ, καθὼς ἔφθαναν εἰς τὴν ἄκραν τας, τόσον ἀπείχον ἀπὸ τὸ νὰ κρατηθῆν ὀπίσω ἄπο τῆς φυσικῆς ὀρμῆς, ὅπῃ

ὅπῃ καὶ τὰ τρία ἔπεσαν κάτω ὄχι μίαν, ἀλλὰ δέκα καὶ δώδεκα φοραῖς, καὶ ἤθελαν πέσει ἀκόμι χιλιάκις, ἀνίσως ἐγὼ δὲν ἐφρόντιζα νὰ τὰ πιαύω εἰς τὸν αἴρα ἢ νὰ μὲν κτυπήσεν. Ἀφ' ἧ ὅμως ἀρχισα νὰ τὰ ἀφίνω νὰ πίπτειν εἰς τὴν γῆν, μ' ὅλον ὅπῃ τὸ ὕψος δὲν ἦτον πρὸς εἴς ποδάρι, ἢ ὀλίγω περὶ σόπερον, μ' ὅλον τὸτο ὁ πόνος ἀρχισε νὰ τὰ εἰδοποιῇ. Ὅμως δὲν ἔφθασε μῆτε τότε τὸ πρῶτον μάθημα, ἀλλὰ μὲν τὴν πέμπτῃ, ἢ ἑκτῇ πῶσιν ἔμαθαν τέλος πάντων νὰ φυλάγονται ἀπὸ τὸν κρημνόν. Τότε φθάνοντες εἰς τὴν ἀκρὰν τῆ σκαμνιῶ, ἐξαβῆνταν ὀπίσω ὅμως ἡ ὄρμη τόσο μακρὰ ἦτον ἀπὸ τὸ νὰ μετέχη εἰς τὸτο, ὅπῃ τὴν ἄλλῃ ἡμέραν βαύωντάς τα πάλιν εἰς τὸν ἴδιον τόπον, ἔπεσαν πάλιν δύο ἄεις φοραῖς (1). Ἰδὸν καὶ εἴς λαγίδιον ἀφειμῆμον ἐλδύθερον εἰς εἴς ἀσίτι, εἰς τὸ ὁποῖον ἦτον ἀναμμῆν ἢ φωτία, νὰ ἔξῃ δὲθὺς ἐπάνω εἰς τὴν φωτίαν, τὸ ὁποῖον τὸ κάμνεν παρομοίως καὶ τὰ βρέφη, καὶ τὰ σκυλάκια, καὶ τὰ ἄλλα ζῶα, πρὸ τῆ νὰ μάθων, ὅτι ἡ φωτία καίει. Καὶ δὲν βλέπομεν πάντοτε ταῖς πεταλίδαις νὰ ἔρχονται τειγύρω εἰς τὸ φῶς, ἕως ὅπῃ καίονται; Καὶ ὅμως ἡ φυσικὴ ὄρμη ἔφερεπε βέβαια νὰ τὰς διδάξῃ νὰ μακρυνθῆν ἀπὸ αὐτό· ἔξω αὐθῆλα νὰ εἶπεν ὅτι ἡ Φύσις ἔδωκεν εἰς αὐταῖς τὴν ὄρμην ὅπῃ ταῦτα ἔχον νὰ πηγαίνεν νὰ καίονται, ἔχον τὸ ὁποῖον βέβαια πολλὰ ὀλίγω χάλειν ἤθελαν τῇ γνωεῖς (2).

Δὲν

(1) Αὐταὶ αἱ πείραι ἀναφέρθησαν εἰς τὰ Σχόλια, ὅπῃ ἔκαμα εἰς τὸ περὶ ἀνθρώπινος νοῦς Δοκίμιον τῆ Λωκίε. Παράρτημα Β' εἰς τὸ Θ' Κεφ. τῆ Β' Βιβλίε.

(2) Τὸ ψεῦδος τῆς κοινῆς δόξης, ὅτι ἡ φυσικὴ ὄρμη διδάσκει τὰ ζῶα νὰ φυλάγονται ἀπὸ τὰ βλαβερὰ χόρτα, καὶ νὰ εὐείσκων τὰ ὠφέλιμα, ἀπεδείχθη καὶ αὐτὸ ἀπὸ τὸν Βρυγιόνειον (Ἀπομνημονόματα τῆς βασιλ. Ἀκαδημίας τῆς Ἐπιστημῶν τῆς Τοεῖνε ἔτη 1788-89.),

Δού είναι λοιπὸν ἡ ὄρμη, ἀλλὰ εἶναι ἡ πείρα, ὅ-
πως διδάσκει τὰ ζῶα παρομοίως κατὰ τὴν καὶ τὰς ἀν-
θρώπους ὅτι νὰ ἀποφύγῃ τὰς κινδύνους. Ἀφ' ἧς δοκι-
μάσῃ μίαν φοράν μίαν ἀλγυδόνα, τὸ αἰσθητὸν τῆς
ἀλγυδόνας συσδέεται μὲ τὴν ἰδέαν, ἀπὸ τῆς ὁποίας
προήλθεν. Ἀφ' ἧς ἀναστῆ πάλιν τὸ ἴδιον ἀντικρί-
μνον, ἢ ἄλλο παρόμοιον, διεγείρεται καὶ ἡ μνήμη τῆς
ἀλγυδόνας, καὶ ἡ ψυχὴ παρορμα δίδυς εἰς τὰς σω-
ματικὰς δυνάμεις τὰς ἀναγκαίας κινήσεις ὅτι νὰ τὸ
ἀποφύγῃ. Κατ' ἀρχὰς τὸ κάμνει μὲ σιμύδῃσιν, ὅ-
τερα ὅμως ἀφ' ἧς τὸ κάμνη πολλαῖς φοραῖς, ἀποτῶ-
νται ἕξιν νὰ τὸ κάμνη μὲ τὴν ταχύτητα, ὅπως ἡ
δού τὸ αἰσθάνεται· μάλιστα ὅποτεν αὐτὴ ἡ ἕξις
ἔγινεν εἰς εἷνα καιρὸν, ὅπως δού ἦτον ἀκόμη συνηθι-
σμένη (ἡ ψυχὴ) νὰ κρατῇ λογαριασμὸν τῆς ἐνερ-
γειῶν τῆς, δού θέλει ἠμπορέσει μῆτε νὰ ἐνθυμηθῇ
ὅτι τὰς ἐπανάλαβε ποτὲ, καὶ θέλει νομίσαι ὅτι τὰς
κάμνει φυσικὰ καὶ ἀπὸ ὄρμης.

Αὐτὸ τὸ ὄνομα τὸ χρωστῆμα εἰς τὴν ἕλκυσιν τῆς
ἀκρίβους ἀναλύσεως, καὶ εἰς τὴν οἴησιν, ὅπως εἶχαν
οἱ Παλαιοὶ νὰ θέλῃ νὰ πληροφορήσῃ τὸν ἑαυτὸν
τῆς, καὶ νὰ δείξῃ εἰς τὰς ἄλλας, ὅτι ἴξοσαν ἐκεῖνα,
ὅπως δού ἴξοσαν. Παρατηρῶντας εἰς τὰς ἀνθρώπους καὶ
εἰς τὰ ζῶα μερικὰς πράξεις, τῆς ὁποίας δού ἠμπο-
ρεῖσαν νὰ ἀνακαλύψῃ τὴν ἀρχὴν, ἀντὶ νὰ ὁμολο-
γήσῃ εἰλικρινῶς ὅτι δού τὴν ἴξοσαν, ἠγάπησαν
καλλίτερα νὰ εἰπῶν ὅτι τὰς τὰς διδάσκει ἡ ἰδία φύ-
σις. Μὲ τῆτο ἐνόμισαν ὅτι ἐχωρηγῆσαν μίαν νέαν
γνώσιν, καὶ δού ἔκαμαν ἄλλο, ὅπως αὐξήσαν τὸ Λε-
ξικόν τῆς μὲ μίαν λέξιν κενὴν ἀπὸ σημασίαν. Διὰ
τὴν τὸ νὰ λέγῃ ὅτι τὰ χελιδόνια, φέρει εἰπεῖν, ἡ φύ-
σις

ὁ ὁποῖος ἐπαρατήρησεν ὅτι τὰ πρόβατα, τὰ ἄλογα, τὰ βόδια
ζώων μὲ μεγαλωπῆν λαιμαργίαν τὸ βαζάχιον (χόρτον), τὸ
ὁποῖον εἶναι φαρμακερώτατον.

εις τὰ διδάσκει νὰ κάμνεν τὴν φωλεάν τες, ἢ δὲν σημαίνει τίποτες, ἢ σημαίνει ὅτι ἡ Φύσις ἐνετύπωσεν εἰς αὐτὰ τὸ πρῶτον εἰκαστικὸν τῆς φωλεᾶς, τὴν ἰδέαν τῆς ὕλης, μετὰ τὴν ὁποίαν νὰ τὴν κατασκευάσεν, τὴν ἰδέαν τῆς ἔργου, καὶ τὸν ὁποῖον νὰ δελεῖεν, τὴν ἰδέαν τῆς τύπου, εἰς τὸν ὁποῖον νὰ τὴν προσκολληῖεν κτ. καὶ μετὰ τὴν ἀνάγκη εἶναι νὰ ἀποδώσωμεν εἰς τὰ χελιδόνια μίαν ἀπειρίαν ἰδεῶν ἐμφύτων, τὰς ὁποίας μετὰ τὴν ἰσχυρὰς ἀποδείξεις ἀφηρέσαμεν ἀπὸ τὸν ἀνθρώπον.

Ὡς τὸσον ἔργον εἰς τὰ ζῶα πρέπει νὰ σοχαθῶμεν δύο πράγματα· 1) ὅτι αὐτὰ φθάνουν εἰς τὴν τελειότητά τες πολλὰ προθέτερα ἀπὸ ἡμᾶς, ἐπειδὴ πολλὰ εἶναι προβεβλημμένα μετὰ ὄργανα πολὺ ὀξύτε-ρα ἀπὸ τὰ ἑδικά μας, καθὼς εἶναι ἡ ἀκοὴ εἰς τὰς λαγῆς καὶ λύκας, ἡ ὄρασις εἰς τὸν αἰτὸν, ἡ ὄσφρησις εἰς τὰς σκύλας κτ. ἄλλα πάλιν ὄντας πεποικισμῶν μετὰ μίαν ταχύτητα ποδῶν, ὅθεν τῆς ὁποίας εἰς ὀλίγας ὥρας διέρχονται χιλίους τόπους, καθὼς τὰ πτεῖνα, ἢμπορῶν εἰς ὀλίγον καιρὸν νὰ μάθωσιν μυρία πράγματα (μάλιστα ἐκεῖνα, ὅπως ἀφορῶν εἰς τὴν φυσικὴν σύστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν τέλος πάντων εἶναι προσδιωρισμῶν ὅλαι αἱ φροντίδες τες), τὰ ὁποῖα ὅθεν νὰ τὰ μάθωμεν ἡμεῖς χρειάζεται πολὺς καιρὸς, καὶ ἔπειτα νὰ φαίνωνται ὅτι τὰ κάμνεν ἀπὸ φυσικὴν ὄρμην, εἰς καιρὸν ὅπως τὰ κάμνεν μετὰ τὸ νὰ τὰ ἔμαθωσαν. 2) Ὅτι πολλὰ ἀπὸ τὰς πράξεις τες, τὰς ὁποίας ἡμεῖς νομίζομεν πῶς τὰς κάμνεν μετὰ κάποιον σκοπὸν, καὶ πρὸς τι τέλος, δὲν εἶναι ἄλλο, ἢ ἀπὸ τελέσματα μηχανικὰ τῶν φυσικῶν τες διοργανισμῶν, ἢ τῶν φυσικῶν τες χρεῶν, εἰς τὰς ὁποίας εἶναι ἀνοίκειον τὸ ὄνομα τῆς ὀρμῆς, παρομοίως καθὼς εἰς τὸ ἔργον τῶν κινεῖσθαι, ἢ τῶν ἀναπνεῖν. Ἡ ἀράχνη, λέγει ὁ Βονέτ (Ἀναλυτικ. Δοκιμ. πρὸς τὴν ψυχικῶν Δυνάμ.) δὲν κάμνει τὸ ὑφασμὰ τῆς ὅθεν νὰ τὴν βρόχια ὅθεν τὰς μύσας· ἐπειδὴ αὐτὴ ὑφαίνωντας, δὲν

σοχάζεται ἄλλο, ὅρα νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ μίαν ὑ-
 λην, ὅπῃ τὴν ἐνοχλεῖ εἰς τὴν κοιλίαν. Ἡμπορεῖ
 ἴσως νὰ σιωβῆσκον ὅπῃ, ἀφ' ἧς ἐδοκίμασεν ὅτι τὸ
 τὴν ὠφελῆ ἐν ταύτῃ εἰς τὸ νὰ πορίζεται μίαν δι-
 κολωτέραν ἔοφλῶ, νὰ τὸ κάμνη μὲ ταῦτα καὶ μὲ τέ-
 τοιον σκοπόν· κατ' ἀρχὰς ὅμως ὅρα νὰ τὸ κάμνη μὲ
 τέτοιον τέλος, ἔπρεπε νὰ τῆς ἐντυπώσῃ ἡ Φύσις τὴν
 ἰδέαν τῆς ἔοφλῆς τῶν μύων, τῆς πτήσεως, τῶν διε-
 κτύων, τῶν σημείων, εἰς τὰ ὅποια νὰ τὰ προσκολλᾶ,
 τῆ ἀπειροειδῆς σχήματος, καὶ τὸ ὅποιον νὰ τὸ ὑφάνῃ
 κτ. ιδέας ἐμφυτῆς, ὅπῃ εἶναι γελοιῶδες νὰ ἀποδώ-
 σωμεν εἰς μίαν ἀράχνην.